
DOKUMENTY A MATERIÁLY

SPRAVODAJSKÁ ČINNOSŤ RUŽOMBERSKEJ SIETE ABWEHRU V SEVERNOM POHRANIČÍ SLOVENSKA PRED NAPADNUTÍM POĽSKA¹

STANISLAV V. CHYTKA

CHYTKA, S. V.: Abwehr in the northern frontier area of Slovakia before the invasion of Poland. *Vojenská história*, 2, 15, 2011, pp. 102-122, Bratislava.

The author set himself a daunting task to disclose a spy network of Abwehr (German military intelligence) established in Slovakia in 1939 during the time of preparation German Wehrmacht. He does not only focus on the analyses of the network structure, its operational methods and performance, but also a genuinely good deal is focused on its personalities of the members.. The author stems mainly from the materials of Security service archives. There are the materials created after wars by an extensive investigation of the contemporary security intelligence. The author realizes all the risks linked to the interpretation of the documents after such a long period. His critical approach to the analyses of the each single source reflects this fact. Anyway he managed to create an interesting and up to now not overly covered material of the topic.

Military History. Slovakia. Spy network of German military intelligence (Abwehr) in Slovakia, 1939.

Pôsobenie Abwehru, tajnej služby tretej ríše, na území Slovenského štátu, respektíve Slovenskej republiky, nebolo – pokiaľ viem – z regionálneho hľadiska spracovávané, i keď bližší pohľad môže ponúknuť zaujímavé skutočnosti. Je samozrejmé, že komplexné spracovanie prakticky nie je možné predpokladať či už s ohľadom na neúplnosť archívov, ktoré zostali v oslobodenom Československu, alebo na ich nedostupnosť v zahraničí a pod., ale aj s ohľadom na autorove obmedzené možnosti archívneho štúdia. Rovnako by sa mohlo zdať ako problematické bezvýhradne spoliehanie sa na rôzne povojnové

¹ Stručnou formou bol materiál uvedený in: *Ružomberok*. Monografia mesta. Banská Bystrica : Harmony, 2009, s. 117.

materiály, ako sú napr. spomienky alebo v tomto prípade výpovede zadržaných agentov a spolupracovníkov týchto služieb. (Materiály, z ktorých som čerpal, vznikali prevažne v 50. rokoch uplynulého storočia, teda v čase, ktorý je dnes paušálne a niekedy až prehnane kriticky spochybňovaný.) Napriek tomu však na základe výskumu pomerne bohatých svedectiev a dokumentov dochovaných v štátobezpečnostných archívoch predsa len vzniká istý – aj keď nie úplný alebo dokonca dokonalý – obraz, ktorý snád' aspoň čiastočne dokresľujú portréty niektorých aktérov – pokiaľ sú o nich dostupné informácie – spravodajskej činnosti Nemecka v prípravách vojnového aktu na území spriateleneho (alebo skôr vazalského) štátu. Samozrejme, bol by oveľa bohatší, ak by obsahoval o. i. aj hlásenia, správy, nemecké osobné spisy a pod. z archívov Abwehru, pokiaľ sa vôbec dochovali. Rovnako zaujímavé by mohlo byť porovnať študovanú dokumentáciu s materiálmi slovenského vojenského spravodajstva, prípadne neskoršími materiálmi ÚŠB, ak sa touto problematikou zaoberala.

Súčasťou spravodajského zabezpečenia pripravovanej nemeckej kampane proti Poľsku bolo pokrytie priľahlého pohraničného územia špionážnou sieťou², vybudovanou na južnom krídle plánovaného ťaženia v celom severnom pohraničí Slovenského štátu. Vyplyva to z vyšetrovacích protokolov a iných materiálov Krajských správ Ministerstva vnútra ČSR v Žiline, Banskej Bystrici, Košiciach, Ostrave, vojenskej kontrarozviedky, Študijného ústavu MV ČSR, Hlavného veliteľstva Národnej bezpečnosti, Ústredne Štátnej bezpečnosti po roku 1945, výpovedí zamestnancov Gestapa atď.³, vzniknutých zväčša po oslobodení a v prvej polovici 50. rokov minulého storočia, v menšej miere potom v roku 1960. Na základe materiálov získaných vypočúvaním tak bola rekonštruovaná agentúra nemeckého Abwehru, vojenskej spravodajskej služby riadenej viceadmirálom Canarisom. Jej poslaním bola všestranná ofenzívna spravodajská činnosť – všeobecné správy o situácii v prihraničných oblastiach, postoje obyvateľstva, vojenské prípravy poľskej armády na eventuálny útok z juhu – ale aj prieskum trás pre presuny útočiacich nemeckých vojsk na slovenskom území v smeroch na Poľsko a zaistenie miestnych sprievodcov jednotiek pohraničným terénom k východiskám útoku. Podľa tvrdenia jedného z agentov, Ing. Kolára, agenti dokonca sprostredkovali príkazy firmám patriacim Nemcom na opravy a spevňovanie určených vedľajších ciest v oblasti Vysokých Tatier a krátko pred útokom – teda v situácii, keď ich činnosť bola legalizovaná aj zapojením Slovenskej republiky do vojnových akcií proti Poľsku – sprevádzali k hranici nemeckých dôstojníkov a podľa máp ich oboznamovali s terénom. V študovaných materiáloch však nie je ani zmienka o tom, že by táto sieť bola akokoľvek zapojená do iných ako tu uvedených aktivít, ako bola príprava diverznej činnosti, a to ani v najzápadnejšej časti, zasahujúcej do ochrannej zóny. Ak boli jej agenti po útoku na Poľsko zapojení do takýchto činností, bolo to po rozpustení tejto siete bezprostredne po 1. septembri 1939.

Napriek skutočnosti, že Abwehr samotný nemal veľkú tradíciu (vznikol v roku 1935, bezprostredne však nadväzoval na kvalitnú tradíciu nemeckej výzvednej služby), darilo sa mu úspešne – predovšetkým s využitím silnej nemeckej menšiny – infiltrovať Česko-

² Pre ujednotenie kategorizácie, ktorá sa v jednotlivých spisoch odlišuje, bude pojem *riadaci agent* znamenať kmeňového príslušníka a súčasne člena ružomerskej skupiny Abwehru, *rezident* kmeňového príslušníka Abwehru alebo agenta dlhodobu spravodajsky pôsobiaceho na Slovensku podľa inštrukcií Abwehru, *agent* získaného spolupracovníka priamo napojeného na skupinu riadiacich agentov, *spolupracovník* osobu získanú agentom a spolupracujúcu iba s ním, *informátor* osobu spravidla neúmyselne spolupracujúcu na získavaní informácií Abwehrom.

³ Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR Praha (ďalej ABS).

Slovenskú republiku, možno aj s úlohami proti Poľsku. Pomerne krátko po rozbití Česko-Slovenska v súlade s pripravovaným útokom aktivoval svojich rezidentov na Slovensku, pričom na zabezpečenie tejto úlohy vysielal aj ďalších riadiacich agentov – je možné, že aj s istou benevolenciou slovenskej vlády ako reakciou na predchádzajúci poľský spravodajský záujem o slovenské územie⁴ a následné zabratie niektorých pohraničných obcí, ale aj na základe existencie, respektíve podpísania Ochranej zmluvy, i keď spravodajská činnosť sa v nej nespomínala. (V priamej nadväznosti na túto úlohu sa orientoval aj na výrazné rozširovanie radov agentov, spolupracovníkov a informátorov.) Ak však na začiatku činnosti siete takáto benevolencia existovala, nebola asi taká obsiahla, aby Abwehr mohol operovať zo slovenského územia s plným vedomím slovenskej vlády – aspoň nie do 23. mája 1939, keď viceadmirál Canaris prerokoval so slovenským ministrom národnej obrany gen. Čatlošom spravodajské pôsobenie proti Poľsku a pred májovým príchodom Nemeckej vojenskej komisie na Slovensko.⁵ Ostatne – aj polooficiálne pôsobenie nemeckej spravodajskej organizácie na južnom poľskom krídle v čase, keď sa poľská vláda intenzívne usilovala o normalizáciu vzťahov s Nemeckom, by mohlo byť signálom, ktorý si Nemecko nemohlo dovoliť vyslať (a jej oficiálne pôsobenie v rámci Nemeckej vojenskej misie pri slovenskom MNO ešte nebolo na poradi dňa). Na druhej strane však treba zvažovať aj skutočnosť, že najmenej v jednom prípade sa v organizovaní spravodajskej činnosti (alebo špionáže...) vyskytujú aj slovenskí dôstojníci – možno spravodajcovia – nielen ako priami aktéri, ale (možno ešte iba polooficiálne pred schôdzkou Čatloš – Canaris, keďže nepoznáme termín vstupu týchto dôstojníkov na scénu) ako sprostredkovatelia kontaktu Nemcov s príslušníkom ozbrojenej zložky. Nemusi to, samozrejme, byť až také prekvapujúce, ak vychádzame zo skutočnosti, že spravodajské služby často dodržiavali vlastnú politickú líniu, ktorá sa nemusela dokonale zhodovať s oficiálnou politikou, prípadne mali aj v tomto prípade neoficiálne požehnanie výkonnej moci.

Na jar roku 1939 – pravdepodobne v priebehu apríla – sa začala aktívovať na severnom Slovensku skupina rezidentov a agentov Abwehru, ktorá sa dostala pod bezprostredné velenie riadiacich agentov vyslaných generálnym komandom⁶ VIII Abwehrstelle Breslau (dnes Wrocław) s úlohou vybudovať špionážnu sieť. Úroveň jednotlivých osôb, zapojených do tejto siete, bola veľmi nerovnaká, čo však nebránilo dosahovaniu aspoň dostatočných výsledkov, i keď na skutočné zhodnotenie by sme potrebovali poznať materiály Abwehru (a, samozrejme, aj poľské jednak kontrašpionážne, jednak mobilizačné a nástupné). Bez možnosti či už súhrnného alebo aspoň čiastkového pohľadu na výsledky niekoľkomesačnej intenzívnej činnosti tejto siete, a, predovšetkým, bez možnosti zhodnotiť ich na základe názorov alebo posudkov veliteľov útočiacich jednotiek Wehrmachtu, sa asi nedá toto pôsobenie opísať iným spôsobom, než ako mozaika získavania a poverovania úlohami jednotlivých agentov či skupín spolupracovníkov a viac alebo menej informácií o ich konkrétnom nasadení. Ale aj z toho sa dá usúdiť, ako Abwehr pracoval, s akými predpokladmi rátal a ako zameriaval svoju činnosť, zvlášť, keď je pravdou, že sa pri budovaní siete evidentne prihliadalo na získavanie príslušníkov ozbrojených síl. Istý význam, samozrejme, má aj

⁴ DEÁK, Ladislav. *Hra o Slovensko*, Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV. 1991, s. 211

⁵ BAKA, Igor. Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2006, s. 17 a n. Cséfalvay, František et al.: *Vojenské dejiny Slovenska*, V. zväzok, 1939 – 1945, b. m., Bratislava : Magnetpress Slovakia 2008, s. 21.

⁶ Tu ponechávam názov pobočiek vojenských okruhov Abwehru v znení, v akom je uvádzaný v protokoloch z vypočúvaní.

interné (aj keď iba sprostredkované niektorými protokolmi o vypočúvaní) hodnotenie výkonnosti niektorých agentov samotným Abwehrom, prípadne armádou. Za centrum ofenzívneho spravodajského pôsobenia proti južnému krídlu poľskej armády si Abwehr zvolil Ružomberok. Domnievam sa, že voľbu miesta mohol ovplyvniť významný nacist Dr. Ludvík Niedoba (neskôr, počas vojny proti ZSSR, si nechal zmeniť meno na Niedauer) zo Žiliny. Ako vedúci krajský funkcionár Deutsche Partei, oblastný veliteľ Freiwillige Schutzstaffel a niekoľkoročný významný rezident nemeckej špiónážnej služby⁷, ktorý mal navyše v Ružomberku dôležité osobné, politické a určite aj spravodajské kontakty na – O. Lietzowa, Ing. Hochbergera a Ing. E. Trautenbergera – nesporne vedel, kde sa s požiadavkou Abwehru obrátiť. Nepovažujem za vylúčené, že sa voľbe miesta a kontaktov venoval (vzhľadom na termín jeho príchodu do Žiliny) už pred vznikom Slovenského štátu, prípadne bezprostredne po vyhlásení samostatnosti.

Dr. Ludvík Niedoba, narodený v roku 1902, pochádzal z Návsi pri Jablunkove z rodiny pekára. V Českom Těšíne absolvoval reálne gymnázium, Vysokú školu ekonomickú (alebo právnickú fakultu – údaje sa líšia) vyštudoval vo Viedni. Ako vypovedal jeho sused z Jablunkova, v Jablunkove po skončení štúdia založil odbočku nemeckej obchodnej a živnostníckej sporiteľne (Handels- und Gewerbekasse), ktorú riadil až do roku 1936 a obohacoval sa podvodmi na jej činnosti. V tom čase často dochádzal do Breslau. Po nástupe Hitlera k moci sa stal jeho zapáleným obdivovateľom a propagátorom, založil v Jablunkove organizáciu *Sudetendeutsche Partei* a neúspešne sa pokúšal zjednotiť všetky miestne nemecké spolky do nacistického *Bund der deutschen Osten*. Do roku 1938 potom pôsobil na Těšínsku. Tam mal vybudovanú spravodajskú sieť, ale po jej odhalení odišiel v novembri do Žiliny, kde sa stal krajským vedúcim *Deutsche Partei*. Oficiálne obchodoval s drevom (predovšetkým s Nemeckom, respektíve s Luftwaffe) a bol predsedom Slovensko-nemeckej spoločnosti, ale v skutočnosti bol vedúcou postavou miestnej ústredne Abwehru. To by mohlo svedčiť o tom, že činnosť Abwehru sa na severnom Slovensku rozbiehala skôr, ako mohla mať oporu v nemeckej posádke v Žiline alebo v záveroch slovensko-nemeckých rokovaní. Na začiatku nacistickej okupácie Těšínska prešiel zároveň s nemeckou armádou cez Jablunkov a priviedol so sebou zo Žiliny niekoľko desiatok príslušníkov Hlinkovej gardy a Freiwillige Schutzstaffel, ktorí v prvých dňoch okupácie vykonávali strážnu službu v Třineckých železniarňach a na dôležitých komunikáciách. Potvrďuje to aj návrh na udelenie Záslužného kríža II. st. bez mečov z roku 1941, v ktorom sú ale zdôraznené tiež jeho zásluhy na doručovaní dôležitých správ a na prípravách obsadenia Poľska.⁸ Po osamostatnení Slovenska sa angažoval v protižidovskej problematike, určoval osoby na deportáciu a významne sa na tom obohacoval. Ako predstaviteľ DP vstupoval do činnosti policajného riaditeľstva v Žiline a snažil sa ju usmerňovať. Bol v kontakte s Dr. Schusterom. Celkom jednoznačne ho možno považovať ho za rezidenta s rozsiahlymi možnosťami a právomocami. Po príchode Gestapa a Sicherheitsdienstu do Žiliny po vytlačení povstaleckých

⁷ ABS, f. Výpovedi zaměstnanců Gestapa a SD, 52 – 75 – 1, záznam z 29. 3. 1954 podľa výpovede rezidenta Abwehru Sniegoňa.

⁸ „Er machte mit einer Grups von FS- und Hlinka-Garde den Vormarsch über Jablunkapas bis Trzynietz mit und sicherte wichtige Bahn- und Industrieanlagen.“... „Auch durch Übermittlung von wichtigen Nachrichten hat sich Dr. Niedoba gross Verdiens erworben... Seine wirklich grossen Verdienste an den Vorbereitungen zur Besetzung Polens und durch seine persönlichen Einsatz beim Vormarsch... Gez. Forster“ (Gramatické chyby sú v odpise) ABS, f. Operativní svazky – Historický fond, H – 492, „Akce SELB“, Dr. Niedoba (Niedauer) Ludvík, a OB 1285 MV.

jednotiek v roku 1944 s nimi úzko spolupracoval a údajne bol aj vedúcim protižidovského oddelenia a agentom pražského Gestapa. (Veliteľ Aussenstelle, nemeckej spravodajskej ústredne v Žiline SS-Hauptsturmführer Schönemann poznal Dr. Niedobu v septembri 1944 pri plnení úlohy likvidovať britsko-poľskú ofenzívnu spravodajskú sieť na severozápadnom Slovensku. Charakterizoval ho ako osobu „nečistého charakteru a jednaní z egoistických dôvodov“. Niedoba sa podľa neho uchádzal o spoluprácu s SD z vlastnej iniciatívy.⁹) Charakterové chyby Niedobu ale nevidel iba on. Už napr. v roku 1943 sa v pravidelných správach odchádzajúcich z Bratislavy na služobňu Sicherheitsdienstu vo Viedni opakujú upozornenia, že neposudzuje informácie objektívne, na základe nepravdivého obvinenia je schopný prívrženca Nemecka označiť za nepriateľa, nie je schopný udržiavať pracovné spojenie s krajským vedením HG, takže jeho riadenie Deutsche Partei vyvoláva negatívne hodnotenia nielen jeho osoby, ale aj celej DP v Žiline („wirft der Verkehr Niedobas mit diesem Kreis ein schlechtes Licht nicht nur seine Person, sondern auch auf die DP in Sillein“). Úrad krajského vedúceho DP vedie povrchne a uprednostňuje osobné výhody, úradný čas chápe veľmi osobitým spôsobom („dass er manchmal nicht einmal zum Mittagessen komm“), necháva si stavať lovecký kaštieľ a vyvoláva tak zlú krv medzi žilinským nemeckým obyvateľstvom. Niekedy medzi marcom a augustom toho roku začal používať ponemenú formu mena, čo vidno z hlásení „Niedoba, teraz Niedauer“.¹⁰

Podľa operatívnych zistení bol po oslobodení zaistený v Ružomberku, ale z neznámych dôvodov nebol súdený a utiekol do Bavorska, kde sa angažoval v *Karpatendeutsche Landsmanschaft*. Podľa tvrdenia navrátilca (agenta?) z Nemecka z roku 1955 pracoval pre CIC¹¹. Iný zdroj uviedol, že získal americké občianstvo. Vyhodnotením všetkých údajov o Niedobovi však bolo potvrdené, že síce pracoval ako významný agent Abwehru, ale po vojne sa špiónážnej činnosti nevenoval a nepokúsil sa obnoviť kontakty s agentmi z vojnových čias.¹²

Ružomberok poskytoval takmer ideálne možnosti nenápadného pohybu cudzincov: veľkovýroba textilu a papiera, zlievareň a strojárň a rozsiahle obchodné spojenia privykli obyvateľov mesta a zjavne aj bezpečnostné orgány na ich sústavný pohyb a pobyt v meste, navyše k tomu prispieval i fakt, že mesto bolo križovatkou ciest sever – juh a východ – západ aj významnou železničnou stanicou. To súčasne uľahčovalo aj dostupnosť agentov a spolupracovníkov rozmiestnených postupne po celej dĺžke severnej hranice. Nápadné nebolo ani dlhodobé ubytovanie riadiacich agentov v ružomerských hoteloch Kultúrny dom a Sršeň. O niečo neskôr začalo velenie skupiny využívať aj jeho západné predmestie Rybárpole, kde pre ňu vytvoril potrebné materiálne podmienky pre rádiové spojenie s Nemeckom riaditeľ zlievarne Ing. Eduard Trautenberg. Ten vo svojej riaditeľskej vile na najzápadnejšom okraji textilnej továrne, prakticky úplne mimo obývaný priestor a tiež dostatočne vzdialenej od komunikácií aj prevádzok, ukrýval v podkrovnej miestnosti nemeckého radistu s vysielaczkou a doručoval mu správy.

Ing. Trautenberg bol synom rozvážača chleba (aj keď niekedy uvádzal, že pekárského robotníka). Narodil sa 6. apríla 1902 v Duchcove. Pochádzal zo siedmich detí. Jeden brat mu padol v prvej svetovej vojne, druhý v roku 1945 v Taliansku, tretí zostal nezvestný na bojis-

⁹ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 4.

¹⁰ ABS, f. Alexandrijský archív, 144 – 8 - 130.

¹¹ ABS, ref. 8. Zväzok „Akce Selb“ bol uzavretý koncom roka 1958. (Counter Intelligence Corps, vojenská kontrarozviedka USA).

¹² ABS, ref 8, „Akce Selb“, výpoveď Vojtecha Bieringera.

ku druhej svetovej vojny. Štvrtý brat a dve sestry boli v roku 1945 odsunutí do Nemecka. Jeho otec zomrel v roku 1935, matka počas odsunu. Po štyroch triedach gymnázia sa vyučil za zlievača a striedavo pracoval ako zlievač a sklársky zvärač do roku 1921, keď nastúpil na priemyselnú školu, ktorú ukončil v roku 1925. Počas štúdia sa oženil a narodila sa mu dcéra. Uvádzal, že bol až do nástupu členom demokratickej strany (tzn. sociálnej demokracie). Pracoval ako prevádzkový asistent v Žandovských železniarniach a dva roky diaľkovo študoval techniku v Nemecku v Klausthali – pravdepodobne išlo o Clausthal – Zellerfeld v Dolnom Sasku. Neskôr striedal zamestnania v Ústí nad Labem a v Moste. Údajne stratil prácu v českej firme, ktorá nemohla zamestnávať Nemca. Pokúsil sa o vlastné podnikanie, ale rýchlo skrachoval. V roku 1932 si našiel nové miesto vo firme Coburg Trnava, kde pracoval až do roku 1937, keď mu jeho bývalý zamestnávateľ zo Žandovských železniarní ponúkol vedenie pobočného závodu v Ružomberku – Rybárpoli. Tu začal vo februári ako vedúci závodu, v auguste 1937 sa stal prokuristom a vo februári 1939 riaditeľom. Po obsadení českého pohraničia Nemeckom sa železiarne stali súčasťou textilnej továrne. V roku 1942 previedol strojársku výrobu na zbrojnú (delostreleckú) ako samostatný podnik.

Až do zákazu sociálnodemokratickej strany bol podľa jeho tvrdenia jej členom, v apríli 1939 sa stal členom Deutsche Partei a onedlho ho Franz Karmasin menoval za vedúceho miestnej skupiny DP. (Podľa iných – aj vlastných – údajov však bol už v Sudetoch členom spolku Deutscher Turnverein – telovýchovnej organizácie – v Duchcove, a Nemeckého kultúrneho spolku. V roku 1919 bol odsúdený na 14 dní väzenia za poburovanie – šírenie proklamácie „nemeckých Čechů“. Politicky sa hlásil k nacizmu. Do sociálnej demokracie vstúpil z alibistických dôvodov, keď bol v roku 1937 vojenskými úradmi označený za nemeckého špióna a hrozilo mu zatknutie.) V decembri roku 1943 bol za zásluhy o vybudovanie vojnovnej výroby a ružomerskej organizácie Deutsche Partei navrhnutý na udelenie nemeckého vojnového kríža.¹³ Po obsadení Ružomberka nemeckým vojskom počas SNP bol krátko aj riaditeľom textilky. Nariadenie ríšskeho ministra Speera na presun delostreleckej výroby do Sudet¹⁴ a na jej obnovu už splniť nedokázal. V lete roku 1945 sa ako predseda Deutsche Partei a spolupracovník vyšších nemeckých veliteľov objavil na základe návrhu ONV v Ružomberku na zozname hľadaných kolaborantov a politických zločincov, ktorých stopy smerovali do Čiech a na Moravu.¹⁵ Po dopadnutí bol Okresným ľudovým súdom v Ružomberku odsúdený na 20 rokov väzenia, ktoré odpykával na Jáchymovsku a v Příbrame – aspoň časť trestu vykonával v tábore Vojna, ale v roku 1955 bol prepustený a odsunutý do Nemecka.¹⁶ Nie je vylúčené, že na jeho amnestovanie mala vplyv aj spolupráca so Štátnou bezpečnosťou,¹⁷ pričom nevyklúčujem ani možnosť, že sa celé rozkrytie skupiny mohlo odvíjať práve od Trautenbergovej snahy docieľiť zmiernenie trestu.

Skupinu, vyslanú z Breslau, riadil pražský Nemec kapitán Ing. Tomschek (krycím me-

¹³ ABS, M - 7 – 15, Trautenberg Eduard – výpis z archívnych materiálov (116 – 4 – 5/90).

¹⁴ SLÁDEK, O. Hitlerovské plány na ničení průmyslu v Československu. In Zpravodaj komise pro dějiny závodů v ČSSR, 8, X/1980.

¹⁵ ABS, f. Různé bezpečnostní složky na Slovensku po roce 1945, 215 – 4 – 1.

¹⁶ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, Vlastný životopis E. Trautenberg, odpis. Podnikový archív bývalého Texicomu, a. s., Ružomberok, tzv. Maršáľkov archív a f. RTZ 1909 – 1945, 238, 28-4933/1 – Vlastný životopis a Situačná správa (Osud archívu po zániku podniku v rámci tzv. privatizácie nepoznám, veľmi pravdepodobne bol prinajmenšom z veľkej časti zlikvidovaný.)

¹⁷ <http://odboj.jicinsko.cz/ar-stb/dok/seznamy/agsit.htm>. Trautenbergov zväzok je vedený pod č. 88-04163 v kategórii TS, krycie meno Eduard. Predčíslenie 88 znamená, že bol vedený priamo v centrále, nie krajskou správou. Podľa informácie badateľne ABS však bol zväzok v roku 1985 skartovaný.

nom JUDr. Schuster), veliteľ skupiny Abwehrdienst – oddelenie C-1, asi 45 – 50-ročný. Tomschek – Schuster, samotný sa veľmi pravdepodobne v Ružomberku dlhodobo nezdržoval, skôr prichádzal ako šéf oddelenia na časté kontroly. K jeho priamym podriadeným patrili riadiaci agenti, prípadne rezidenti Buby Noglinský (neskôr si údajne zmenil meno na Nogel, Nogl), pochádzajúci z poľských Katovíc, asi 32-ročný; Ing. Fritz Böckel z Klagenfurtu v Rakúsku, asi 40-ročný, na Slovensku zamestnaný od roku 1934 ako zástupca berlínskej turistickej kancelárie v Ždiari vo Vysokých Tatrách, kde bol aj lyžiarskym inštruktorom; veľkoobchodník so sklom Knittel z Breslau, ktorý prišiel na Slovensko v júni 1938 s osobným vozidlom aj ako šofér; poddôstojník – rádiotelegrafista, pridelený z Breslau skupine začiatkom mája 1939, ktorý prišiel aj s vysielaczkou a zabezpečoval pravidelné spojenie s GK VIII (v prehľade o zložení skupiny je uvedené meno Schröder, ale je možné, že šlo o chybu v zápise vzhľadom na totožnosť mena s inde uvádzaným riadiacim a kontrolným orgánom z Breslau); sudetský Nemec Hugo Sedlmayer (alias Seefeld), asi 45-ročný, do príchodu Schusterovej skupiny zamestnaný v Snine (po skončení poľského ťaženia sa údajne stal agentom Sicherheitsdienstu v Prahe); ríšski Nemci manželia Klugovci (asi vo veku 24 a 28 rokov), ktorí prišli s vysielaczkou začiatkom mája 1939 z Breslau pre zabezpečenie náhradného rádiotelegrafického spojenia len pre prípad, ak by rybárpolský rádiotelegrafista nemohol vysielat'. Obidvaja sa onedlho presunuli do Prešova; agent Ing. Gustáv Kolár, 39-ročný, získaný pre spravodajskú skupinu v apríli 1939. (Údajne mal od GK VIII prepožičanú hodnosť nadporučíka a mal aj vystavenú služobnú legitimáciu, i keď na inom mieste výpovede uviedol, že služobná legitimácia mu bola vystavená až 2 – 3 týždne pred začiatkom poľskej kampane a skôr to bolo iba oprávnenie požadovať pomoc od nemeckých vojenských orgánov a bezplatne čerpať pohonné hmoty u všetkých vojenských čerpadiel.) Riadiacim agentom okrem spravodajskej činnosti poskytoval svoj osobný automobil a aj jazdil ako ich šofér. Za priamo riadeného agenta možno reálne považovať aj Ing. Trautenbergu. Okrem fixnej vysielacky mala byť zrejme k dispozícii jedna vysielacka ako „túlavá“, inštalovaná v osobnom automobile, čiže nefixovaná na jedno miesto a pravdepodobne ani na pravidelný čas vysielania.¹⁸ Do času získania a inštalácie vysielacky odovzdával hotové a preložené správy Dr. Schuster do Žiliny Dr. Ludvíkovi Niedobovi, ktorý zabezpečoval ich kuriérnu prepravu do Breslau.¹⁹ Podľa vyjadrenia E. Trautenbergu sa všetci príslušníci skupiny – vrátane Kolára – pohybovali ozbrojení pištoľami.²⁰

Samostatnou spravodajskou jednotkou boli bratia Jegerovci (Jägerovci?), sudetskí Nemci vo veku asi 20 a 25 rokov. Ich hlavným sídlom bol Bardejov. S GK VIII mali vlastné rádiové spojenie, samostatne boli poverovaní úlohami a asi ako výnimka nespádali v žiadnom ohľade pod Schusterovu skupinu. Podľa rekonštrukcie spojenia s ňou pravdepodobne ani pravidelne nespolupracovali, i keď jej podľa nejasných údajov odstupovali niektoré informácie. Ich voľné napojenie na ružomerské centrum zorganizoval samotný Schuster, ktorý sa pravdepodobne istil po viacerých linkách. O takejto možnosti by svedčilo aj osamostatnenie agenta Jána Vrbu, pôvodne napojeného na Jurkuláka, a jeho vybavenie vysielaczkou, podobne ako relatívne samostatná činnosť Jána Kršáka.

Jadro Schusterovej skupiny – riadiaci agenti – pracovalo s rezidentmi, s agentmi často z radov Deutsche Partei a Freiwillige Schutzstaffel, so spolupracovníkmi – pašerákmi na

¹⁸ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, súhrnné hlásenie KS MV Žilina zo dňa 4.2.1954 – Rekonštrukcia nemeckej vojenskej spravodajskej služby ABWEHRSTELLE - ABWEHRDIENST.

¹⁹ ABS, f. V/MV, V – 4347 MV, Štefánia Mihoková, Výpoveď G. Kolára, nedatovaná.

²⁰ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, Trautenbergova výpoveď 3. 3. 1953.

poľskej hranici a pod., ale asi najdôležitejšími boli agenti, spolupracovníci a informátori z radov ozbrojených zložiek (armády, žandárstva a finančnej stráže), ktorí okrem znalosti problematiky mali prístup k potrebným informáciám a prípadne aj organizačné možnosti a skúsenosti.

Prvou úlohou skupiny bolo obnoviť spojenie s jednotlivými opornými bodmi, v niektorých prípadoch zmeniť spôsob práce a spojenia, z jednotlivých bodov vybudovať sieť a napojiť ju na nové úlohy, vyplývajúce z priprav vojenského útoku.

V priebehu krátkeho času sa Ružomberok stal centrom siete, pokrývajúcej celé severné pohraničie Slovenska. Najzápadnejší oporný bod, respektíve agentúrne centrum, bol v Čadci, odkiaľ cez Žilinu a Ružomberok siahala sieť oporných bodov do Dolného Kubína, Slanice a Bobrova v námestovskom okrese, do Vitanovej (okres Trstená), Liptovského Mikuláša, Tatranskej Lomnice, Ždiaru a Červeného Kláštora v okrese Vysoké Tatry, Kežmarku, Trebišova, Michaloviec a Sniny. Nie všetci agenti, spolupracovníci a ich spojenia boli počas povojnového vyšetrovania a rekonštruovania celej siete bezo zvyšku vypátraní, no napriek tomu je možné zostaviť celkový pohľad na niekoľkomesačné pôsobenie Abwehru na tomto území, na spôsob získavania agentov a spolupracovníkov, na ich pohnútky a charakteristiky.

K agentom (alebo pravdepodobnejšie k rezidentom) Abwehru z radov ozbrojených síl patrili napríklad škpt. Bedřich Werner (v protokoloch uvádzaný ako Fridrich). Bol to Nemeec pôvodom z Brna vo veku 45 rokov, absolvent gymnázií v Brne, Badene a Štajerskom Hradci s vyučovacím jazykom nemeckým a neskôr s kvalifikačnou skúškou z českého jazyka na reálnom gymnáziu v Levoči. V auguste 1914 bol prezentovaný ako jednoročný dobrovoľník pri p. pl. 4, od konca októbra 1914 mal uvedené „v poli“ bez špecifikácie, potom od 1. apríla 1915 (?) až do zajatia 20. augusta 1917 prevažne v poli na talianskom bojisku ako veliteľ čaty, roty a stíhacieho oddielu, po zranení od 1. januára 1916 ako veliteľ roty a pobočník veliteľa samostatného práporu. V auguste 1919 sa vo Viedni prihlásil do československej armády, aktivovaný bol v polovici decembra 1920. Od apríla 1929 kapitán, od apríla 1936 štábný kapitán. Až do roku 1936, keď bol menovaný za veliteľa roty, bol zaradený ako veliteľ čiat a spojovací dôstojník. Od septembra 1937 bol veliteľom roty horského pešieho pluku 1 v Dolnom Kubíne až do prerušenia služby po Mníchove. Po opätovnom aktivovaní v septembri 1939 posádkový veliteľ v Dolnom Kubíne, od 1. januára 1940 v hodnosti majora. V rokoch 1940 a 1941 veliteľ náhradného práporu a práporu v Ružomberku (v niektorých protokoloch nesprávne uvádzaný ako veliteľ ružomerskej posádky). V júni až auguste 1941 sa zúčastnil východného ťaženia ako veliteľ práporu, po návrate velil výcvikového práporu v Dolnom Kubíne a od marca 1942 do augusta 1943 bol odvelený k Zaisťovacej divízii ako prednosta osobného oddelenia veliteľstva ZD. K 1. januáru 1943 bol povýšený na podplukovníka. Po návrate zo ZSSR bol daný k dispozícii Vojenskému pracovnému zboru, k 1. januáru 1944 bol preložený do výslužby a súčasne povoláný do činnnej služby počas brannej pohotovosti štátu. Definitívne bol prepustený mimo činnú službu 1. septembra 1944. Dostal vyznamenanie Karl Truppen Kreuz v roku 1916, Vojenský záslužný kríž s mečmi 3. tr. a Signum laudis v roku 1917, medailu Za obranu Slovenska v marci 1939 a Za hrdinstvo II. st. v roku 1943²¹. Podľa kvalifikačnej listiny sa teda nestal príslušníkom SS ani SA, ako uviedol dobre informovaný vypočúvaný Kolár do protokolu. Jeho tvrdenie sa ale zhoduje s výpoveďou vdovy po generálovi Pilfouskovi,

²¹ Kvalifikačná listina. Pôvodne bola uložená v Archíve vojenskej evidencie osôb v Trnave, dnešné uloženie nepoznáam.

ktorá po zadržaní v Stříbre v západných Čechách v júli 1945 o. i. vypovedala, že spolu s Pilfouskom vstúpili do SS pplk. Schneider, mjr. Domes a štábní kapitáni Wildner, Kuchta a Werner, ktorí mali absolvovať „SS pancierovú školu v Berlíne“. To viedlo k vyhľadávaniu príslušnej dokumentácie – podľa nej sa skutočne dobrovoľne prihlásil do SS²², takže aj hlásenie stanice NB v Bratislave v septembri 1945 na základe vyhláseného pátrania, že Fridrich Werner sa pohyboval v januári 1945 počas dovolenky v Bratislave v uniforme SS-Oberstleutnanta, bolo podložené.²³

Pre Abwehr mal pracovať už ako československý dôstojník (čo by ho zaraďovalo skôr medzi rezidentov), získaný rezidentom (neskorším ružomerským predstaviteľom DP) Ottom Lietzowom. Pred postupujúcim frontom odišiel s manželkou do Západného Nemecka.

Werner podľa Kolára využíval osobné kontakty z dolnokubínskej posádky, ktoré prirodzene prerušením služby nezaujali. Spočiatku zrejme nebol využívaný na iné činnosti ako bezprostredne spravodajské. Až po osvedčení sa bol poverený – už ako samostatný orgán, tzn. rezident – činnosťou v prihraničných okresoch Dolný Kubín, Trstená a Námesťovo a budovaním vlastnej skupiny. Werner mal pre spoluprácu získať akéhosi príslušníka finančnej stráže z oblasti Čimhová – Vitanová. Jeho prostredníctvom bolo do získavania informácií z poľskej strany hranice zapojených okolo 20 mužov – s veľkou pravdepodobnosťou pašerákov – ktorí bezprostredne pred útokom na Poľsko prešli pod komando Wehrmacht ako sprievodcovia nemeckých jednotiek terénom Oravy. Prevziať ich mal kapitán Wehrmacht Uhl. (Na ich ochote na spoluprácu sa mohlo podpísať poľské odtrhnutie slovenského územia a jeho emocionálne aj iné dôsledky, ale, prirodzene, aj peniaze.) Je prinajmenšom pravdepodobné, že ich prechody hranice boli aspoň čiastočne kryté spolupracujúcimi príslušníkmi finančnej stráže.

K príslušníkom ozbrojených zložiek získaným na jar 1939 patril aj Jozef Lahuta, narodený v roku 1909. Pochádzal zo Slovenského (vtedy Nemeckého) Pravna. Po skončení vojenskej služby sa z nedostatku iného zamestnania stal v roku 1931 žandárom. Do roku 1938 slúžil na východnom Slovensku, v Čechách, v Bratislave a Piešťanoch. 1. októbra 1938 bol menovaný za veliteľa stanice v Bobrove. Do kontaktu s Abwehrom sa dostal asi v máji 1939, keď ho navštívili G. Kolár, E. Trautenberg a dvaja neznámi – z dostupných údajov plynie reálny predpoklad, že to boli Dr. Schuster a Noglinský. Keďže ich sprevádzali dvaja slovenskí dôstojníci, ktorých považoval za spravodajcov, vychádzal im v ústrety. Zaujímali sa o pomery v pohraničnej oblasti, o pohyby Poliakov, o ich opevňovacie práce, fotografovali, vypytovali sa príslušníkov finančnej stráže, ale nadväzovali kontakt i s poľskými strážnymi. Od Lahutu si vyžiadali register trestov a orientovali sa v ňom na osoby v minulosti skompromitované. „*Keďže ja som tam bol ako veliteľ stanice z titulu mojej funkcie som mal nariadené podávať zprávy rázu spravodajského...*“, zhromažďoval informácie aj od podriadených aj od občanov, pričom malý pohraničný styk a práce slovenských vlastníkov pôdy na ich pozemkoch na poľskej strane mu situáciu určite uľahčovali. Paralelne s hláseniami nadriadeným odovzdával poznatky aj Nemcom. „*Za uvedenú činnosť som žiadnu úplatu nedostával a vychádzal som z toho, že je to moja povinnosť v smysle rozkazov a nariadení.*“ Počas styku s R. Jurkulákom navyše získal „*pocit, že ten podáva i vymyslené zprávy, ak sa mu nepodarilo splniť vytýčenú úlohu*“.²⁴ Ak akceptujeme jeho stanovisko,

²² ABS, f. Veliteľ SS oddílů v Protektorátě, 107–46–5, Dobrovolníci, oznámenie SS-Ersatzkommando Slowakei slovenskému MNO zo 16. 11. 1944, že pplk. v. v. Werner vstúpil dňa 15. 11. 1944 do SS.

²³ ABS, ref. 7, f. 52–75–1 a f. Různé bezpečnostní spisy ze Slovenska, S/2–290.

²⁴ ABS, ref. 8, H–488, agenturné pátrací svazek č. 1, Rudolf Jurkulák – „Akce SUK“. Zápis o výpovedi Jozefa Lahutu 24. 2. 1956.

potom je pravdepodobne najsprávnejšie zaradiť ho medzi informátorov bez úmyselného napojenia na Abwehr.

Iným získaným bol príslušník Finančnej stráže Jozef Lauko, ktorý sa vedome stal agentom Abwehru niekedy po 27. novembri 1938, keď došlo k poľskému zabratiu v oblasti Javoriny a jeho služobné miesto sa presunulo do Ždiaru. Možno bol jeho prípad charakteristický pre zapojenie niektorých osôb do špionáže. Uvádza, že mal veľmi pozitívny vzťah k Slovenskému štátu, ale žiadne iné vážne dôvody na spoluprácu s Nemeckom neuviedol – možno teda predpokladať, že bol pod vplyvom poľskej agresie ako krivdy spáchanej na Slovensku. V Ždiari sa zoznámil so Štefanom Bachledom, od ktorého sa dozvedel o jeho zapojení do Abwehru a o Wolfovi a Schusterovi. Osobne sa zoznámil s Fritzom Böckelom a Kolárom, ktorí ho úkolovali, udržiavali s ním kontakt a preberali od neho poznatky, získané od ľudí prechádzajúcich hranice. Lauko tiež vypovedal, že s nemeckými agentmi bolo v styku viacej príslušníkov, ktorí s ním slúžili (menovite uviedol troch), ale s charakteristikou nimi odovzdávaných informácií nebol bližšie oboznámený. On sám o. i. zabezpečoval Bachledov prechod do Poľska, vraj na základe priepustky (bol aj pri prechode gen. Prchalu do Poľska, pričom videl jeho nemeckú (?) priepustku). Svojej v podstate protištátnej činnosti vtedy neprikladal evidentne takú dôležitosť ako neskôr, keď sa ju po oslobodení usiloval zatajiť a exkulpáciu videl v sľube, že „... *budem triedneho nepriateľa odhalovať na každom kroku a to tak, že každý poznatok o škodlivej činnosti voči nášmu ľudovodemokratickému štátnemu zriadeniu budem ihneď hlásiť bezpečnostným orgánom*“.²⁵

Títo agenti neboli ojedinelí. V spisoch je uvádzaný aj akýsi poručík žandárstva Amer z Ružomberka, policajný úradník z Kežmarku a veliteľ žandárskej stanice v Čadci. V Ždiari s Nemcami spolupracovalo niekoľko Laukových kolegov. Na Orave bol tiež zapojený najmenej jeden príslušník Finančnej stráže, na východnom Slovensku vyšší armádny dôstojník. Možno teda brať ako preukázané, že získávané informácie mali dostatočnú úroveň a možno boli aj odborne filtrované skôr, ako sa dostali do správ pre Breslau.

Dosah na príslušníkov Finančnej stráže mal zaisťovať aj nestotožnený pracovník finančného úradu v Liptovskom Mikuláši – údajne prednosta, do kompetencie ktorého patrili. Ten spolupracoval priamo so Schusterom, ktorý ho často navštevoval na pracovisku. Celkom jednoznačne ho možno zaradiť medzi agentov. Identifikovať ho sa vyšetrovateľom nepodarilo. Okrem neho tu bol i ďalší agent, a navyše prepojenie Ružomberka s Liptovským Mikulášom zjednodušoval i fakt, že tam žil Dezider Lietzow (zomrel v roku 1943), brat Ružomberčana Otto Lietzowa, veľkoobchodník s mliekom a majiteľ bryndziarskej fabriky, ktorý zrejme tiež nestál úplne mimo špionáže: v osobnom registri je vedený ako konfident (z hľadiska tejto práce agent) Abwehru. Vzhľadom na priame styky so Schusterom bol najpravdepodobnejšie na úrovni agenta. Spolu s ním je vedená aj jeho manželka.

Otto Lietzow, údajne skrachovaný výrobca motocyklov v Nemecku, bol majiteľom veľkoobchodu s mliekom a mliečnymi výrobkami v Ružomberku. Narodil sa v roku 1901 v Orsenfurte v Nemecku. Bol jedným z najaktívnejších členov Deutsche Partei v ružomberskom okrese, stal sa predsedom jej okresnej organizácie a z toho titulu aj akýmsi patrónom agentov Abwehru. Podľa výpovedí G. Kolára aj E. Trautenbergu patrilo spolu s jeho manželkou Nellou k starým agentom Abwehru – šlo teda o rezidentov – a obidvaja fungovali pri tipovaní a získavaní spoľahlivých spolupracovníkov. Poskytoval svoj byt aj kancelárie na ilegálne schôdzky a pod., spolu s manželkou zabezpečoval osobné kontakty s niektorými spolupracovníkmi skupiny. V jeho priestoroch sa konali aj operatívne porady za účasti kpt.

²⁵ ABS, ref. 7, 52 – 79 - 1, Protokol o výsluchu Jozefa Lauka 19. 3. 1954.

Schrödera z Breslau a predstaviteľa GK II. v Berlíne Karla Wolfa. Počas celého trvania Slovenského štátu až do SNP svoje pronacistické postoje skôr stupňoval. Asi sa príliš neodlišoval od svojich „kolegov“: podľa policajného hlásenia Okresného úradu v Ružomberku bol v roku 1942 stíhaný pre krádeže a „bezprávné privlastnenie“. Trestaný nebol, ale boli proti nemu rôzne sťažnosti pre počínanie si v obchodných vzťahoch.²⁶ Po obsadení Ružomberka povstalcami bol – pravdepodobne 1. septembra 1944 – popravený. Manželka Nelli – Kornélia – sa ukrývala v Čechách a zomrela asi v roku 1952.²⁷

Hugo Sedlmayer, ktorému sa taktiež podarilo zmiznúť do Nemecka,²⁸ používal krycie meno Seefeld. Narodil sa v roku 1894 v obci Liptaň – Dívčí Hrad v okrese Bruntál. Ukončil jednoročnú lesnícku školu. Počas prvej svetovej vojny bol prevažne zaradený na opevňovacie práce. Po vojne úradničil na veľkostatku, ale po rade afér so ženami sa v roku 1925 odsťahoval do Stakčína, okres Snina. Tu do roku 1930 praktikoval na veľkostatku, potom nastúpil v poľesi Snina. Začiatkom roku 1935 si v Albrechticiach pri Krnove otvoril obchod s drevom a poľovnícku technickú kanceláriu. Obchod viedol neseriózne, takže v rokoch 1936 – 1937 bol opakovane trestaný pre podvody. V roku 1937 sa rozviedol. Mal dve dcéry a syna, ktorý padol ako nemecký vojak na východnom fronte. Bol od mladosti kovaným Nemcom, a svoje presvedčenie si upevňoval v rôznych nemeckých organizáciách. Až do jej rozpustenia bol členom DNSAP (Deutsche nationalsozialistische arbeiter Partei), po jej rozpustení sa stal členom Henleinovej Sudetendeutsche Partei, z nej bol k 1. decembru 1938 prevedený do NSDAP už ako príslušník 102. standarty SS, do ktorej vstúpil mesiac predtým.

Pred rokom 1939 bol získaný Abwehrom, ale presnejšie údaje nie sú známe. „Z dochovaných materiálov je zřejmé, že jeho spolupráce byla pro Abwehr cenným přínosem.“ V skupine JUDr. Schustera v Ružomberku, poverenej ofenzívnym spravodajstvom proti Poľsku, mal dôležité postavenie ako riadiaci agent pre východné Slovensko. Vrátil sa preto do Sniny a pod obchodným krytím rozvinul spravodajskú činnosť. Úlohy, ktoré pre Abwehr riešil, boli v zásade tieto: zistiť stav pozemných komunikácií zo Slovenska do Poľska, získavať všetky dostupné poznatky o rozmiestnení a stave poľských opevnení na slovensko-poľskej hranici, zisťovať rozmiestnenie, stav a výzbroj poľských posádok, zabezpečovať ilegálnu dopravu zbraní pre ukrajinských nacionalistov v Poľsku (splnenie obdobného poslania bolo obsiahnuté aj v návrhu na Niedobovo dekorovanie, čo svedčí o komplexnejšom zapojení časti slovenskej siete Abwehru do širších expanzívnych plánov). Sedlmayer celý komplex úloh rozdeľoval do štruktúry spolupracovníkov, ktorú si na východnom Slovensku zorganizoval. V Snine, Medzilaborciach, Michalovciach (tu získal na spoluprácu príslušníka miestneho vojenského veliteľstva v hodnosti majora, ktorý sa – podľa výpovedi vtedajšieho prednostu spravodajského oddelenia MNO Jána Staneka – onedlho stal veliteľom posádky a neskôr spolupracovníkom majora Krohu z Abwehru v Bratislave), v Humennom, Bardejove, Osadnom a Stropkove sa podarilo identifikovať okolo 15 spolupracovníkov (pritom však bolo u jedného z nich zistené, že iba on samotný mal 16 spolupracovníkov), okrem nich Štefaniu Mihálikovú a bratov Jegerovcov (Jegerovcov, Jägerovcov?). V každom prípade šlo teda o bohato rozvetvenú sieť.

Na získanie spolupracovníkov či agentov sa Sedlmayerovi hodilo aj vydieranie – najme-

²⁶ Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, f. Okresný úrad Ružomberok, 1943, šk. 87, k č. j. 411 dôv./43.

²⁷ ABS, f. V/MV, V – 4347 MV, Štefania Miháliková.

²⁸ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 4, a 10 – 479 A, Hugo Sedlmayer.

nej v jednom známom prípade donútil ženu na spoluprácu hrozbou prezradenia jej nevier manželovi. Spolupracoval tiež s rôznymi funkcionármi – notármi, okresným náčelníkom, obchodníkmi s drevom, ale nie je jasné, nakoľko a či vôbec sa všetci podieľali na špionáži. Niektorých zo spolupracovníkov poskytol počas vpádu do Poľska nemeckému veleniu ako „miestnych znalcov“. (Vzhľadom na rovnaký postup na Orave a Javorine je zjavné, že aj toto bola jedna z proponovaných úloh Schusterovej siete.) Je zaujímavé, že veľa stykov udržiaval so Židmi (mal aj židovskú milenkú) a neskôr niektorým z nich vybavoval prezidentské výnimky. Po skončení poľskej kampane neodišiel so Schusterovou skupinou do Poľska, ale do Prahy. Tu arizoval židovskú firmu, ale určite sa naďalej venoval spravodajstvu. Vypovedal o tom G. Kolár, podľa ktorého sa ho Sedlmayer pokúšal v lete roku 1942 znova zapojiť do spravodajskej práce. Bol považovaný za osvedčeného pracovníka, podľa hodnotenia Wehrmachtu charakterovo neškodný, skutočný národný socialista, aktivista najlepšieho druhu. Podľa preštudovaných podkladov bolo konštatované jeho dlhodobé úzke napojenie na Gestapo, SD a iné. Pravdepodobne s ich vedomím dodržiaval líniu, ktorá mu umožňovala dokonca pomáhať niektorým prenasledovaným jedincom v protektoráte, takže bol po vojne odsúdený iba na dva roky.²⁹

Ing. Gustáv Kolár sa narodil 27. júla 1910 v Bratislave ako syn neskoršieho plukovníka Československej armády.³⁰ Vyštudoval strojárinu. Pre spoluprácu s Abwehrom bol získaný veľmi banálnym spôsobom krátko pred príchodom špionážnej skupiny do Ružomberka. Vzhľadom na jeho časté striedanie milieniek sa dá predpokladať, že hlavnou pohnútkou mohla byť finančná nákladnosť tejto záľuby, zvlášť keď sa s ňou spájal aj neusporiadaný pracovný život, s čím zjavne súvisel aj neskorší zvyk predstavovať sa ako barón von Kolár. (Podľa materiálu patriaceho k Sedlmayerovi bol ženatý až štyri razy, z toho jedenkrát ako bigamista, čo ale nie je dostatočne podložené.)³¹ K jeho povinnostiam, respektíve „pracovnej náplni“, patrila obsluha agentov a spolupracovníkov – navštevoval ich, zhromažďoval písomné správy, prekladal do nemčiny a odovzdával ich Schusterovi, ktorý ich odstupoval prostredníctvom Trautenberga na odvysielanie. Odovzdával im aj rozkazy Schustera, ale podľa vlastných údajov nepoznal ich totožnosť, iba krycie mená a adresy. Finančné odmeny im odovzdával Schuster osobne – alebo za nimi chodil s Kolárom, alebo si ich prichádzali prebrať od Schustera k Lietzowovi do Ružomberka, ak šlo o agentov či rezidentov získaných ešte počas existencie ČSR – takže Kolár nebol informovaný o ich výške vo vzťahu ku všetkým konkrétnym osobám. Odmeny sa pohybovali od 200,- do 1100,- Sk, ale Schuster sa vraj usiloval, aby Kolár o financovaní vedel čo najmenej. To však nekorešponduje s iným miestom výpovede, kde hovorí o tom, že spracúval aj finančné vyúčtovanie spravodajských výdavkov, aj keď opätovne iba podľa krycích mien. Okrem toho ho Schuster využíval pri cestách k jednotlivým agentom nielen ako vodiča, ale aj ako tlmočníka. Schuster pritom údajne vedel veľmi dobre po česky, ale neželal si, aby o tom agenti vedeli. Podľa Kolárovho tvrdenia došlo v jeho prítomnosti aj k prerokovaniu spolupráce a spojenia Schusterovej a Wolfovej skupiny pod Schusterovým velením. O jeho aktívnom prístupe svedčí aj to, že do špionážnej činnosti zapojil svoju vtedajšiu milenkú (neskoršiu krátkodobú manželku) a záväzok na spoluprácu ako agentky zrejme podpísal aj spolu s ňou.³² E. Trautenberg sa

²⁹ ABS, ref. 28.

³⁰ ABS, ref. 7, 52 - 78 - 3, Osobní rejstřík.

³¹ ABS, ref. 30.

³² ABS, ref. 30, výpoveď Gustáva Kolára 8. 1. 1953 v Ružomberku. Z vyšetrovania nevyplývalo, či bolo podpísanie bežné u všetkých získaných náborom.

o ňom vyjadril jednoznačne: v spravodajskej práci proti Poľsku sa osvedčil, ale „*Jeho osobný charakter je dobrodružstvo, nič nerobiť, bezpracne získať peniaze, ľahko žiť, pričom má rád ženy, ktoré často mení.*“³³ O tom, že sa skutočne dostával nielen do dobrodružných, ale aj do skutočne nebezpečných situácií, vypovedal Š. Bachleda: tvrdil, že na vlastné oči videl Kolárov automobil, poškodený poľskou strelbou počas jeho „vpádu“ z Oravy do Poľska so Schusterom.³⁴

Rezident Rudolf Jurkulák pochádzal z Novoti na Orave. V čase zapojenia sa do činnosti Abwehru mal 29 rokov. Vo veku jedného roka ho otec, baník, zobral do USA. Tu niekoľko rokov navštevoval základnú školu, ktorú potom dokončil na Slovensku. V Dolnom Kubíne sa vyučil za másiara. Vojenskú službu absolvoval pri delostreleckom pluku v Lučenci, v rokoch 1930 – 1937 pracoval ako robotník na rôznych miestach Oravy a v rokoch 1937 – 1938 ako kuchár v Eisenerzi v Rakúsku. V roku 1939 sa vrátil na Slovensko do dediny Slanica na Orave a pracoval na stavbe ciest smerujúcich do Poľska. V roku 1940 si z Eisenerzu priviedol snúbenicu, oženil sa a až do roku 1943 striedavo pobýval v Slanici a v Eisenerzu. Od roku 1943 mal lahôdkársky obchod v Hlohovci, odkiaľ odišiel pred príchodom frontu do Eisenerza. Odtiaľ údajne emigroval do USA, kde mal v čase vyšetrovania pracovať ako maliar, čo sa ale v rámci vyšetrovania považovalo za možný manéver na odpútanie pozornosti československých bezpečnostných orgánov. Vzhľadom na skutočnosť, že sa jeho styky s Nemcami neskončili ani po poľskej kampani, existoval predpoklad, že naďalej spolupracoval s nemeckou spravodajskou službou – čo teoreticky mohlo pokračovať aj po vojne. Istou indíciou pritom bola aj skutočnosť, že jeho mladší brat Emil ako pilot – elév Masarykovej leteckej ligy uletel v roku 1934 s odcudzeným lietadlom z Prahy do Nemecka a vrátil sa ako zahraničný gardista až po vzniku Slovenského štátu. V presnejšie neurčenom čase – pravdepodobne už v roku 1936 – získal brata pre spoluprácu s protičeskoslovenským nemeckým spravodajstvom. (Ten sa potom schádzal s nemeckými orgánmi a zrejme aj s bratom pri ilegálnych prechodoch v oblasti Krnova na Morave na nemeckom území. Tu bol v kontakte aj s Dr. Schusterom.) Neskôr mal Emil pôsobiť ako osobný vodič na slovenskom veľvyslanectve vo Viedni, odkiaľ utiekol tesne pred oslobodením do Brazílie.

O špiónážnych aktivitách Rudolfa Jurkuláka proti ČSR nevieme takmer nič, okrem toho, že naverboval niekoľko spolupracovníkov. Jedným z nich bol dvadsaťtriročný Ján Kršiak (krycie meno IZIDOR) zo Slanice, získaný v roku 1937. Bol poverovaný úlohami typu správ o letiskách v ČSR a o čs. armáde. Výsledky chodil osobne odovzdávať do Nemecka ilegálne via Krnov. Pritom sa v roku 1938 zoznámil aj so Schusterom. Neskôr ho však Jurkulák napojil i na poľské spravodajstvo, aby pre Poliakov získaval vojenské informácie v rajóne od Žiliny po Košice so zvýšeným záujmom o nemecké presuny. Ďalším bol roľník Ján Vrba zo Slanice, získaný v roku 1938. Absolvoval v Nemecku šifrantský a spojársky výcvik, pracoval a vysielať pod heslom PIOTER, ale údajne (podľa jeho tvrdenia) udržiaval spojenie výlučne s Breslau, pričom – aspoň podľa výsledkov vypočúvania – zjavne nepatrili medzi zvlášť produktívnych agentov. Jurkulák samotný spolupracoval so Schusterom, ktorému odovzdával informácie rovnakou cestou ako Kršák, ktorý postupne začal pracovať viac samostatne ako agent.

Ako spravodajca si – pod krycím menom SUK – R. Jurkulák počínal pomerne kvalifikovane, aspoň podľa toho, čo vieme o špiónáži proti Poľsku. Podľa G. Kolára si Jurkulák vybudoval proti Poľsku vlastnú sieť, prijaté správy osobne preveroval, mimoriadne dôležité

³³ ABS, ref. 7, f. 52 – 78 - 3, Trautenbergova výpoveď 3. 3. 1953.

³⁴ Tamže, Protokol s obvineným Bachledom, 31. 3. 1953.

údaje zisťoval osobne. Za tým účelom nielen posielal svojich ľudí cez hranicu, ale prechádzal do Poľska aj sám. Mal vybudovanú spoľahlivú pašerácku trasu v oblasti Bobrova, ktorá bola vhodná aj pre tento účel. Nesústreďoval sa na okrajové informácie, ale zisťoval miesta muničných skladov, prípravu poľných letísk, počty a typy lietadiel, presuny a opevnenia poľských jednotiek v oblasti hraníc. Tam, kde sa nemohol dostať osobne, získaval pomoc miestnych obyvateľov – možno typickým bolo využitie maloletého pasáčka kôz, ktorého „vyškolicil“ a nechal zisťovať poľské postavenia v bezprostrednej blízkosti hranice v teréne Babia Gora, do ktorého nemohol sám preniknúť. (Podľa Kolára kládol Berlín mimoriadny dôraz na presné a úplné informácie z tohto priestoru a Jurkulák sa zhostil tejto úlohy dobre.) Získané informácie odovzdával zväčša G. Kolárovi na preklad a odstúpenie. V záujme nemeckých spravodajcov sa venoval aj pašeráctvu. Pokiaľ bol nevyhnutný osobný kontakt s Dr. Schusterom, bola s vedomím jej prednostu využívaná budova pošty v Slanici, ktorá sa asi stala centrom jeho siete spolupracovníkov. Sem niekedy za Jurkulákom prichádzal aj F. Werner. Na druhej strane však Jurkulák nadviazal spoluprácu s poľskou spravodajskou službou pod krycím menom JANČO, za čo bol i s Kršiakom po porážke Poľska aj vyšetrovaný slovenskými orgánmi, ale vďaka amnestii bez postihu.³⁵ Nesporne však – napriek amnestii – v styku s Poliakmi bol, je iba otáznne, či nešlo o fingovanú spoluprácu či už podľa požiadaviek Abwehru alebo z úplne pragmatického dôvodu, totiž aby nebolo ohrozené pašovanie sacharínu, fotoaparátov a pod., ktorému sa venoval asi rovnako intenzívne ako spravodajstvu. Nie je však vylúčená ani úplná bezcharakternosť jeho konania, keďže poľským záujmom predhodil prinajmenšom aj jedného zo svojich bývalých spolupracovníkov, agenta Kršáka – ten sa o ňom vyjadril jednoznačne: „*Chcem ešte uviesť, že Jurkulák pracoval pre toho, kto mu viacej zaplatil.*“ Evidentne teda nemal žiaden morálny problém zradiť kohoľvek.

Pritom sa však v spisoch opakovane objavujú vyjadrenia o hodnoteniach Jurkuláka ako najlepšieho agenta Schusterovej skupiny. Zaujímavé je, že bol v Abwehri vedený ako SUK, ale jeden z jeho spolupracovníkov (ibaže evidentne omylom alebo na základe zle pochopených súvislostí) tvrdil, že trvale používal krycie meno ADLER (OROL). To sa však nezlučuje s Kolárovými údajmi, ktorý Jurkuláka poznal, ale o ORLOVI sa menom nezmiňoval, iba ho uvádzal ako Schusterovho spolupracovníka z okolia Ružomberka, ktorý disponoval vlastnou spravodajskou sieťou,³⁶ respektíve pri vypočúvaní po zatknutí Štefánia Mihókovej priamo odlíšil agentov (v skutočnosti rezidentov) SUKA a ORLA, s ktorými bol v osobnom styku pri preberaní správ.³⁷ Do úvahy preto nepripadá možnosť, že po aktivácii rezidenta na činnosť proti Poľsku sa Jurkulákovi zmenilo krycie meno. Rezident OROL podľa všetkého nebol identifikovaný. O jeho činnosti sa vie iba toľko, že bol Nemcami vysoko hodnotený.

Štefánia Mihaliková (v spisoch je uvádzaná alebo pod dievčenským priezviskom Mihálková alebo ako Mihóková, priezviskom jej posledného manžela) sa stala spolupracovníčkou a onedlho agentkou Abwehru vo veku 28 rokov pod vplyvom neskoršieho manžela G. Kolára, ktorý ju so súhlasom Nemcov zasvätil do aktivity. Skupina ju využívala predovšetkým ako „múr“ – počas schôdzok a ciest mala za úlohu pozorovať, či neprebíha sledovanie, prípadne zisťovať, či sa na skupinu alebo jej členov niekto nevyptuje a pod. Poznala nielen riadiacich agentov skupiny vrátane kpt. Schrôdera a Dr. Niedobu, ale aj rad agentov v

³⁵ ABS, OB 321/4, príloha k objektovému zväzku č. 139, Zpráva o činnosti býv. polské zprav. služby proti ČSR.

³⁶ ABS, ref. 24, H – 488. Pátranie bolo ukončené až v roku 1958.

³⁷ ABS, ref. 19, f. V/MV, V – 4347 MV, Výpoveď G. Kolára 27. 7. 1960.

teréne. Popierala, že bola samostatne poverovaná úlohami Noglinským; Kolárova výpoveď ju síce dostatočne usvedčovala, ale na druhej strane ani on nevedel špecifikovať Noglinského pokyny. (Nepriamo ju usvedčoval aj svedok, ktorému vo výkone trestu v Jáchymove o jej činnosti hovoril E. Trautenberg.³⁸) Vedela aj o vysielateľke, umiestnenej u Trautenberga, a poznala sa aj s radistom.³⁹ Priznala, že poznala aj Knittela z Breslau a Hansa Jägera, o ktorom vedela, že spolupracuje s ružomerskou skupinou, ale nepoznala jeho miesto pôsobenia. (Nie je vylúčené, že to bol jeden z bratov pôsobiacich v Bardejove.) Napriek tomu takmer unikla predchádzajúcemu vyšetrovaniu činnosti Abwehru. Jej problémom sa stalo, že sa nechala opätovne naverbovať na prelome rokov 1944 – 1945: vtedy ju pre povojnovú spoluprácu odporučil Dr. Niedoba nemeckým spravodajským dôstojníkom, ktorí ju nechali vyškolit' v radiotelegrafii a šifrovaní v Trnave a v akejsi dedine (Neuschaldorf?) v okolí Znojma v zabranom českom pohraničí (s Niedobom obnovila styky po príchode do Žiliny). Keďže sa jej meno počas prvého vyšetrovania spomínalo skôr okrajovo, mala pomerne vysokú šancu na to, že nebude nikdy odhalená a stíhaná. 26. júla 1960 ale požiarne kontrola v dome jej otca v Žiline našla neznámu aparatúru, ktorá bola identifikovaná ako krátkovlnná vysielateľka neštandardnej nemeckej výroby z rokov 1938 – 1950, najpravdepodobnejšie však vyrobená – podľa použitých súčiastok – v prvej polovici tohto obdobia („*Jedná sa zrejme o stanicu vyrobenú špeciálne pre agentúrnu prácu v slušne vybavenej dielni.*“), a šifrovaciu dokumentáciu. Obžaloba pôvodne znela na trestný čin vojenskej zrady, ale nakoniec sa vzhľadom na premlčanie obmedzila na trestný čin nedovolenej výroby a držania vysielacej stanice.⁴⁰

Iným významným agentom Schusterovej skupiny bol štyridsaťjedenročný hájnik (a súčasne majiteľ hotela Šport) Štefan Bachleda zo Ždiaru vo Vysokých Tatrách. Mimo svojho zamestnania sa intenzívne venoval pašeráctvu. Od roku 1920 bol dozorcom zveriny v Ždiari u nájomcu Hohenloheho a od neho prechádzal k ďalším nájomcom, pričom bol sústavné v kontakte s Nemcami. Pašeráctvu sa venoval nepretržite od roku 1923, takže dokonale poznal možnosti ilegálnych prechodov hraníc. Asi v roku 1934 – 1935 sa spoznal s Fritzom Böckelom, ktorý bol (pravdepodobne ako rezident) angažovaný v nemeckej turistike do Vysokých Tatier. Ten potom sústavné ubytovával hostí práve u Bachledu v hoteli. Böckel už vtedy využíval Bachledu ako sprievodcu do Poľska a neskôr začal prechádzať aj sám, čo v roku 1939 viedlo aj k jeho zatknutiu Poliakmi – podarilo sa mu však utiecť. V roku 1939 Bachledu spravodajsky vyškolil: „... ako mám sledovať celkovú situáciu... hlásil každú maličkosť o ktorej sa dozviem medzi obyvateľstvom... veľký dôraz kládol, aby som sa snažil zistiť o situácii v Poľsku, kde sa nachádzajú poľské vojská a podobné... množstvo armády v mestách a ako silno sú obsadené hranice... počet vojsk v Novom Targu, Gronkove, Bialke, Čiernej Hore a v Jurgove. Tento úkol... som splnil. ... Druhý krát ma poslal zase Böckel ... druhým smerom, aby som zistil tiež od miestneho obyvateľstva aká je v Poľsku situácia a akého je zmýšľania obyvateľstvo a tiež zistenie vojenských útvarov.“ Evidentne podával vierohodné správy aj o priamom obsadení hranice poľskými jednotkami vrátane pancierových. Odmeny za túto činnosť spočívali jednak v pravidelnom plate, ktorý mu Böckel ako vtedajší nájomca revíru vyplácal, jednak vo finančných a vecných odmenách.

³⁸ Tamže, Výpoveď Š. Horánskeho 9. 9. 1960.

³⁹ Tamže, Výpoveď G. Kolára 27. 7. 1960.

⁴⁰ Tamže, Odborný posudok z 26. 7. 1960, Obžaloba Okresnej prokuratúry v Žiline z 31. 10. 1960, Uznesenie Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici z 31. 10. 1960 o zastavení stíhania, Rozsudok Okresného súdu v Žiline z 22. 11. 1960.

Sústavné prechody hranice narušilo poľské podozrenie, že Bachleda je autorom hákových krížov, ktorými niekto na hranici pomal'oval búdky, preto sa neodvážil splniť úlohu získať vojenské informácie aj z Krakova. Začal teda, keďže si už netrúfol prekročiť hranicu, jednak zbierať správy od niekoľkých hájnikov a hostinských, pre ktorých sa pravdepodobne stal aj sprostredkovateľom odmien – aj keď sa bránil, že šlo len o peniaze za pašovaný tovar, jednak siahol aj do „rezerv“ vo vlastnej rodine. Bol informovaný aj o iných osobách, spolupracujúcich v oblasti Javoriny priamo s Böckelom, podrobnosti však nepoznal, aj keď uviedol rad mien. Zdôvodňoval to celkom logicky tým, že aj o jeho práci boli informovaní iba Böckel a Kolár. O kvalite a spoľahlivosti jeho špionážnej činnosti vypovedá nielen skutočnosť, že potom, ako naňho padlo poľské podozrenie, začal posielat' do Poľska svoju dcéru Júliu. Pravdepodobne tiež sprevádzal nemecké jednotky pri prepadaní Poľska (podľa jeho vlastnej výpovedi pancierové) na trase Veľká Franková – Osturňa – Lapszanka. I keď to sám popieral, usvedčoval ho z toho Kolár. Predovšetkým sa ale ukázalo, že naňho a na jeho zásluhy Nemci nezabudli: v roku 1942 dostal od Wolfa pozvanie na návštevu Berlína. Spolu s ním odišiel do kasárni v Brandenburgu, kde sa stretol s Böckelom. Či sa stal príslušníkom divízie Brandenburg alebo inej nemeckej jednotky, nebolo dokázané, nakoľko počas vyšetrovania boli k dispozícii iba jeho fotografie v nemeckej uniforme, nasnímané v priestoroch tejto divízie, a sám popieral všetko, čo sa dalo. Pripustil však, že odmietol spoluprácu s poľským spravodajstvom a naopak sprostredkoval kontakt Kolárovi, ktorý o tom informoval Böckela. „*Je pravdou, že som bol pre Nemcov oddaný...*“ Na druhej strane menovite uviedol rad Böckelových kontaktov v oblasti Vysokých Tatier a Kežmarku; síce nemohol (alebo nechcel) potvrdiť ich špionážnu angažovanosť, avšak uviedol, že Böckel samotný udržiaval aj kontakty na poľskej strane hranice. V januári 1945 bol Bachleda zatknutý príslušníkmi Červenej armády na základe obvinenia z kolaborácie s nacistami. Vypočúvaný bol v československom tábore v Donbase – Jinakove, ale podarilo sa mu zbaviť obvinenia a vrátiť sa v tom istom roku domov.⁴¹ Pritom však bol údajne podľa Böckela veľmi dobrým a spoľahlivým agentom, veľmi dobre využívajúcim dlhodobých skúseností s prechodmi hraníc. V Kolárovej prítomnosti poveroval Böckel Bachledu prieskumom poľných letísk, skladov PHM a muničných skladov, opevnení a výzbroje v pásme od Babieho Gory cez Zakopané po Nový Targ. Úlohu spoľahlivo splnil, ale požiadal o súhlas, aby mohol využívať svojich ľudí, nakoľko sám upadol u Poliakov do podozrenia. Týmto svedectvom a konfrontáciou Bachledu s Kolárom bolo vyvrátené Bachledovo popieranie špionážnej činnosti. Kolár uviedol aj pomerne vysoké čiastky, ktoré mu boli vyplácané, aj skutočnosť, že špionážne správy od Bachledu preberal práve on a niekedy mu odovzdával aj úlohy.⁴²

Ak sa vôbec dá na základe neúplných údajov celá špionážna sieť rekonštruovať aj hierarchicky, bude pravdepodobne jej štruktúra vyzerat' približne takto (približne preto, že v protokoloch nie vždy bolo špecifikované, aké boli vnútorné horizontálne alebo vertikálne vzťahy): Nadriadeným celej skupine bol major Wieser v Breslau. Postavenie Dr. Niedobu nie je v tejto štruktúre úplne jasné, možno po iniciovaní alebo praktickom zabezpečení akcie stál stranou. Wieserovi podriadenej skupine na Slovensku velil JUDr. Schuster, ktorému bezprostredne podliehali vyslaní riadiaci agenti alebo pôvodne rezidenti Böckel, Knittel, Sedlmayer, Noglinský, radista, manželia Klugovci a miestni ako Kolár, Trautenberg, manželia Lietzowci. Schuster spolupracoval s Wolfom z Berlína, skupiny ktorá sa mala

⁴¹ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, Protokol s obvineným Bachledom, 31. 3. 1953.

⁴² ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, Kolárova výpoveď 25. 3. 1953, Protokol o konfrontácii 25. 3. 1953.

údajne spojiť so Schusterovou, a nepriamo s bratmi Jegerovcami v Bardejove. Okrem toho riadil niekoľko viac-menej samostatných agentov a rezidentov, ktorí boli zrejme zámerne uvoľnení zo vzťahov celej siete. Základná skupina agentov rozširovala svoju pôsobnosť predovšetkým „nabaľovaním“ spolupracovníkov, ktorí prejavili dostatok schopností a v hierarchii postúpili vyššie.⁴³ Na prednom mieste medzi nimi boli spolupracovníci, ktorí si vytvárali vlastné siete, zapájali sa do špionáže členov rodiny a pod. Posledným, najnižším článkom, boli tieto sekundárne siete a jednotlivci, ktorí pokrývali prakticky celú severnú hranicu. Ich počet nie je známy, ale predstavuje prinajmenšom niekoľko desiatok zapojených ľudí: na poľskej strane hranice ich bolo uvedených deväť, na Orave okolo Wernera asi dvadsať, neidentifikovaný OROL mal – pravdepodobne tiež na Orave – svoju sieť, Bachleda na Javorine a Jurkulák na Orave rovnako, na východnom Slovensku to bolo vyše tridsať spolupracovníkov. Asi najnižšie je možné hodnotiť tú skupinu, ktorá bola do tejto činnosti zavlečená na základe bežnej ľudskej slabosti či závislosti. Sem možno patrila Mihóková vďaka milostnému vzťahu s Kolárom, žena vydieraná pre neveru či Bachledova dcéra plniaca otcove príkazy. Okrem toho správy prichádzali od informátorov, ktorí síce prechádzali hranicu, ale nevedeli o tom, že sú spravodajsky vyťažovaní. To isté platilo aj o Poliakoch, ktorí poskytovali informácie agentom či spolupracovníkom Abwehru. Tak sa podarilo vybudovať – samozrejme, prevažne jednoúčelovú – špionážnu sieť s krátkodobým určením, u ktorej sa dá aj vzhľadom na nečinnosť (a niekedy aj súčinnosť) slovenských bezpečnostných orgánov predpokladať značná efektívnosť.

Jednou z možných aktivít nemeckých spravodajcov mohlo byť štandardné prenikanie do bezprostredného okolia – či už pre zaistenie vlastnej bezpečnosti alebo pre vyhľadávanie možných impulzov pre činnosť. K takým mohlo patriť napríklad sledovanie ministra národnej obrany gen. Ferdinanda Čatloša, ktorému venoval pozornosť nemecký rezident – bývalý československý, potom slovenský dôstojník škpt. Fridrich Werner – podávajúci pred poľskou kampaňou hlásenia o Čatlošových inšpekčných cestách na Oravu. V apríli 1939 sa tiež objavil rozkaz veliteľovi nemeckej posádky v Žiline, aby v prípade očakávaného povstania vydržal v obrane do príchodu posíl z protektorátu⁴⁴ – a nie je vylúčená možnosť, že niektorý z agentov alebo spolupracovníkov zachytil nejasnú informáciu o pripravovanom povstaní v Ružomberku. Nepriamo by o tom mohla svedčiť i existencia narýchlo zachyteného príkazu Dr. Tuku (pravdepodobne telefonického) počas Hrabovskej vzbury v Ružomberku na pozatýkanie menovite určených ľudí – medzi nimi jedného z hlavných organizátorov príprav povstania, ktorý sa vzbure nezúčastnil – okresnému náčelníkovi, ktorý zatýkanie spustil.⁴⁵ Je to tým pravdepodobnejšie, že pozatýkani a odsúdení odbojáři sa nikdy nedozvedeli, kto ich prezradil, ale pritom sa v ich prostredí, na rovnakých miestach a v rovnakom čase, pohybovali ľudia z Abwehru, ktorí mohli zabezpečiť, aby sa príslušná informácia dostala do úradných rúk takou okľukou, teda cez nemecké orgány, aby bolo vylúčené prezradenie agentúry. Podľa vyšetrovacích spisov v tom čase navyše pracoval v Ružomberku aj agent, respektíve rezident britskej tajnej služby (z evidentnej neznalosti je v materiáloch označovaný jednak za agenta Office of Strategic Service – navyše v čiastočne nemeckej transkripcii – teda americkej služby, jednak za agenta Intelligence Service, správne britskej agentúry

⁴³ ABS, ref. 7, f. Výpovedi zaměstnanců Gestapa a SD, Osobní rejstřík.

⁴⁴ Vojenský historický archiv Praha, f. VV 2 – VDO 2, šk. 3, 2. odd. zprav., 3/14/3, 7620.

⁴⁵ CHYTKA, S. *Podmínky a formování protifašistického odboje v dolním Liptově (jaro 1939)*. II. In Zborník Múzea Slovenského národného povstania, 15. Vydavateľstvo Osveta, š. p., Martin 1990.

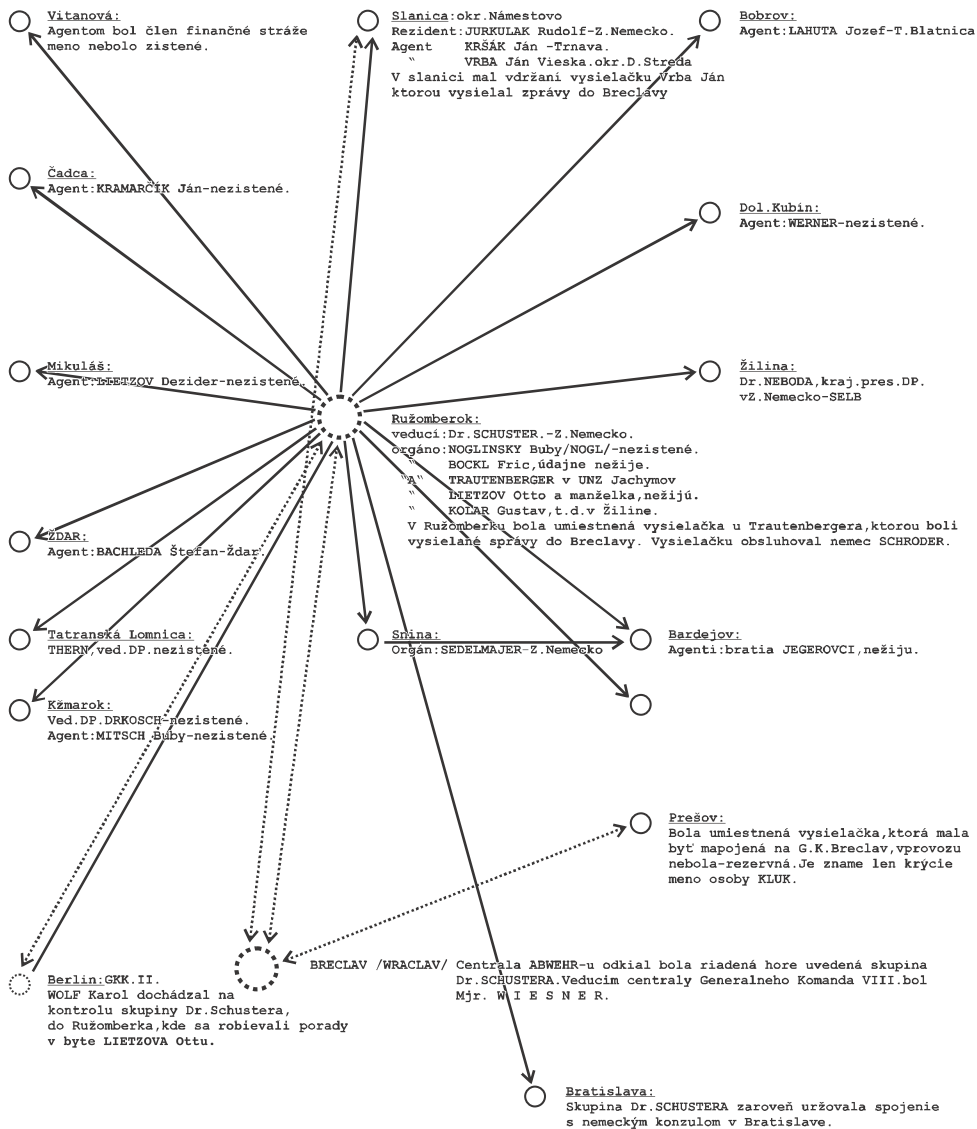
Secret Intelligence Service), zamestnanec papierne Solo Ing. Hochberger,⁴⁶ ktorý zjavne musel byť dvojitým agentom, infiltrovaným do Schusterovej skupiny (alebo naopak?) a bol ako nemecký agent zastrelený partizánmi. Podľa Trautenbergovej výpovede mala byť dokonca vysielačka pôvodne inštalovaná v jeho byte, ale umiestnenie v centre mesta a absencia priestoru pre ubytovanie radistu tomu zabránili.

Vyšetrovanie pôsobenia Abwehru na Slovensku v prípravách poľskej kampane bolo v druhej fáze do značnej miery motivované predpokladom možného pokusu o oživenie starej siete Gehlenovou rozvedkou, čo spôsobil nález vysielačky. V žiadnom ohľade sa však podobný pokus nepreukázal, takže celé vyšetrovanie dostalo charakter skôr historickej rekonštrukcie.

⁴⁶ ABS, ref. 7, 52 – 78 – 3, Osobní rejstřík a ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti po r. 1945, 305 - 472 – 1, Rekonštrukcia nemeckej vojenskej spravodajskej služby ABWEHRSTELLE - ABWEHRDIENST, 4. 2. 1954. Podľa tohto spisu zistili Nemci Hochbergerovu prácu pre OSS (teda asi správne SIS) pri prehliadke jeho bytu po vytlačení povstaleckých jednotiek z Ružomberka.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Sieť nemeckej spravodajskej služby ABWEHR-u na Slovensku v r.1939, ktorej bol vedúci Dr. SCHUSTER, pravým menom Ing. TOMSCHEK so sídlom v Ružomberku

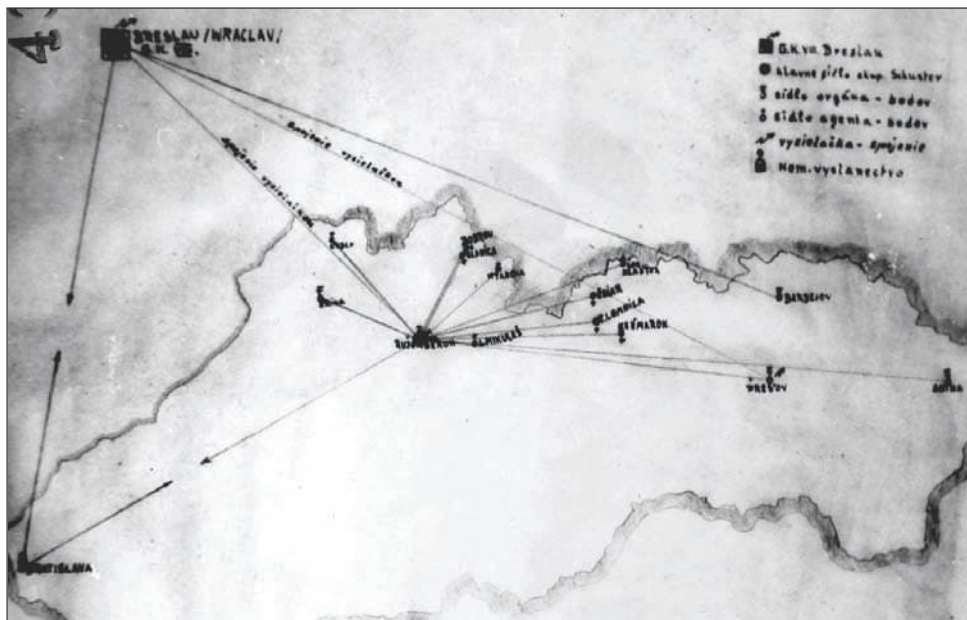

- Legenda: 1./ Celé čary osobný stýk s agentom riadiaceho orgána.
2./ Prerušované čary spojenie vysielackou.
3./ Celá a prerušovaná čiara sprevádzana kontrola skupiny Dr. SCHUSTERA.

*Rekonštrukcia siete Abwehru na severnom Slovensku
(upravené zmenou farieb na čiernobielu tlač. Pravopisné chyby a preklepy sú v origináli.)*

Ing. Eduard Trautenberg
(Ružomberok)

Mapa spojení Breslau – Ružomberok – agenti

*Žandárska stanica
v Bobrovci na Orave,
Lahutovo pracovisko*

Hotel Šport v Žiari

*Pošta v Slanici
na Orave
- Jurkulákovo bydlisko
a kontaktné miesto*

*Všetky snímky boli
prevzaté z citovaných
spisov ABS MV ČR
Praha (repro autor).*